

Dr. Fran Detela.

K sedemdesetletnici. — Jož. Debevec.

Novoletna številka II. letnika Ljubljanskega Zvona (l. 1882.) je prinesla kot uvodno in celoletno povest: *Malo življenje*, spisal dr. Fr. Detela. Prejšnji letnik, I., še za uredništva Josipa Jurčiča, je bil z »Rokovnjači« sijajno začel, pa tudi II. letnik je imel srečo, zakaj stari Premec in njegov sin Miha sta s svojim neugnanim humorjem dosti pripomogla, da so Zvonovi čitatelji lažje preboleli bridko dejstvo, da je za zmirom omahnila roka, ki je bila ustvarila Blaža Mozola, Tonča Obloškega, Petra Točo... »Malo življenje« je bilo Detelovo prvo slovstveno delo; namah je z njim postal znan in priljubljen. Živo pomnim, kako smo dijaki vpraševali, kdo je ta dr. Detela, kje živi, odkod je, je li še mlad. Zvedeli smo toliko, da je gimnazijski profesor v Dunajskem Novem mestu in da so njegov rojstni kraj Moravče in da se torej tam, v tisti dolini in po tistih hribih vrši povest. Več nisimo zvedeli. Danes vem, da je bil naš pisatelj rojen dne 3. decembra 1850 v najugledniši hiši Moravč in da je bila njegova mati sestra našega tedanjega profesorja za naravoslovje Valentina Konška, ki nam je dijakom vedel toliko šaljivega in zanimivega pripovedovati iz svojega življenja. Najbrž je torej tudi profesorjev stričnik po materi podedoval »die Frohnatur und Lust zu fabulieren«. Rod Konškov je doma na Trojanah, tam gori vrh Črnega grabna, na meji Kranjske in Štajerske. Gotovo je kot deček večkrat z materjo obiskal ta zgodovinski kraj; s Trojan se mu je odpiral pogled doli po veliki cesti proti Vranskemu, Žalcu, Celju. Morda se je že takrat v mladem srcu vnela tolikšna ljubezen za slavno zgodovino celjskih grofov. Kakó je preživel svojo prvo mladost, si lahko naslikamo, če čitamo

»Malo življenje«. Deček, obdarjen z bujno domišljijo in pa izrednim spominom — najzvestejšima spremljevalcema dobrega pripovednika — je imel odprto oko za lepoto rojstnega kraja, za njegove gozdove in vrhove, imel pa tudi odprto uho za vse, kar so stari ljudje pripovedovali, pa tudi, kar v vsakdanjem življenju kmetijskega človeka tare in žuli; vse to — zlasti način pripovedovanja — se mu je neizbrisno vtisnilo v spomin. Gotovo je že takrat opazoval solnčnovedre značaje, kakor oba Premca, cerkvenika Ožbeta ali starega Šimna doli v mlinu z njegovimi črnimi bukvami. Bržčas se je popel večkrat tudi na Limbarsko goro, odkoder je užival prekrasni razgled na bližnjo okolico, Peče (»Strma peč« v »Malem življenju«?), na pobočje proti Vačam itd. Že v domači ljudski šoli je morebiti imel sošolce Tončka, Blaža, Lenčko... ki jih pozneje srečamo v »Novem življenju«.

Gimnazijo je dovršil v Ljubljani, v juliju leta 1871. Bil je večkrat prvi odličnjak, sicer drugi ali tretji. Če je izrek, da človek zna, kar zna do 20. leta, resničen, potem moramo reči, da je gimnazijec Detela srednješolska leta izborno izrabil. Nekaj let je bil gojenec Alojzijevišča. Na gimnaziji je dobil podlago tudi za francoščino, ki je napravil iz nje na vseučilišču izpit. — Na Dunaju je študiral klasično jezikoslovje. Napravil je tudi doktorat iz filozofije; zlasti je v ta namen proučil nemško modroslovje: Leibnitza, Kanta in Kantovce. Živahno je pa sodeloval tudi v »Sloveniji«. Tista leta so mu pač dala gradivo za »Trojko« in tipe Radivoja Čuka, Lovra Bojanca, Vladimirja Dragana. — Jeseni leta 1876. je pričel svoje učiteljsko službovanje, in sicer v tujini, v Dunajskem Novem mestu. S svojo